INKLYUZIV TA'LIMDA IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILARNING AKADEMIK VA IJTIMOIY FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNING BOSQICHLARI (KOMPONENTLARI)

CHDPU Maxsus pedagogika: surdotarjimonlik
faoliyati yo'nalishi 3-bosqich talabalari

Aminova Saodat Farhod qizi

saodataminova9@gmail.com

Ilmiy rahbar: **Ibadullayeva Sharofat Nurullayevna**

sharofatibadullayeva1984@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada inklyuziv ta'lim jarayonida imkoniyati cheklangan o'quvchilarning akademik va ijtimoiy faoliyatini tashkil etishning asosiy bosqichlari va komponentlari tahlil qilinadi. Unda diagnostika, individuallashtirish, ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, ijtimoiy moslashuv hamda monitoring va baholash jarayonlari keng yoritilgan. Shuningdek, o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda zamonaviy pedagogik yondashuvlarning ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Inklyuziv ta'lim, imkoniyati cheklangan o'quvchilar, akademik faoliyat, ijtimoiy faoliyat, diagnostika, individuallashtirish, ijtimoiy moslashuv, pedagogik yondashuv, monitoring, baholash.

Аннотация:В данной статье рассматриваются основные этапы и компоненты организации академической и социальной деятельности учащихся с ограниченными возможностями в условиях инклюзивного образования. Анализируются процессы диагностики, индивидуализации, организации учебного процесса, социальной адаптации, а также мониторинга и оценки. Подчеркивается значимость применения современных педагогических подходов с учетом индивидуальных особенностей учащихся.

Ключевые слова:Инклюзивное образование, учащиеся с ограниченными возможностями, академическая деятельность, социальная деятельность, диагностика, индивидуализация, социальная адаптация, педагогические подходы, мониторинг, оценка.

Annotation: This article examines the main stages and components of organizing the academic and social activities of students with disabilities in inclusive education. It analyzes the processes of diagnosis, individualization, organization of the learning process, social adaptation, as well as monitoring and assessment. The importance of applying modern pedagogical approaches considering individual characteristics is emphasized.

Keywords: Inclusive education, students with disabilities, academic activity, social activity, diagnosis, individualization, social adaptation, pedagogical approaches, monitoring, assessment.

Kirish Bugungi kunda inklyuziv ta'lim tizimi barcha bolalarga, jumladan imkoniyati cheklangan o'quvchilarga ham teng ta'lim olish imkoniyatini yaratishga qaratilgan muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Inklyuziv ta'limning asosiy maqsadi – har bir o'quvchining individual xususiyatlarini inobatga olgan holda ularning akademik bilimlarini va ijtimoiy

ko‘nikmalarini rivojlantirishdir. Shu bois, imkoniyati cheklangan o‘quvchilarning faoliyatini samarali tashkil etish uchun aniq bosqichlar va komponentlarga asoslangan yondashuv zarur.

Asosiy qism Bugungi kunda jamiyatimizda alohida ehtiyojli bolalarning rivojlanishi, ta’lim-tarbiyasi uchun qulay imkoniyatlar yaratishga qaratilgan o‘zgarishlar ro‘y bermoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 13-oktyabrdagi “Alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan bolalarga ta’lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qaroriga muvofiq o‘quvchilarga teng shart-sharoitlar yaratish uchun, inklyuziv ta’limni rivojlantirish konsepsiyasi ishlab chiqildi. Shunga ko‘ra O‘zbekistonda alohida ehtiyojli bolalarning jamiyatga ijtimoiy moslashuvi, ta’lim-tarbiya olishlariga imkoniyatlar yaratilmoqda.

2021-2022-o‘quv yilidan boshlab Respublika bo‘yicha tajriba-sinov tariqasida 31 ta umumta’lim maktablari 46 ta inklyuziv sinflar tashkil etilib, ularda 87 nafar, 4 ta korreksion maktabdagi 4 ta sinflarda 35 nafar bolalar ta’limga jalb etildi. 2022-2023-o‘quv yilida inklyuziv ta’lim joriy etilgan umumta’lim maktablari soni 195 taga yetib, ularda 504 nafar imkoniyati cheklangan bolalar inklyuziv ta’limga qamrab olindi. Tashkil etilgan inklyuziv sinflarda ta’lim olayotgan o‘quvchilarga 2021-2022 o‘quv yilida 51 nafar, 2022-2023 o‘quv yilida esa 248 nafar pedagoglar biriktirildi. Inklyuziv ta’lim tizimini bosqichma-bosqich rivojlantirib borish va ko‘lamini kengaytirish maqsadida Maktabgacha va maktab ta’limi vazirining 2023-yil 29-avgustdagi 274-sonli buyrug‘i bilan 2023-2024-o‘quv yilida inklyuziv ta’lim joriy etilishi tavsiya etilgan 390 ta maktablarning qo‘shimcha ro‘yxati tasdiqlandi.

1. Diagnostika va ehtiyojlarni aniqlash bosqichi

Bu bosqichda o‘quvchining jismoniy, psixologik va intellektual rivojlanish darajasi o‘rganiladi. Maxsus mutaxassislar (psixolog, defektolog, logoped) tomonidan bolaning individual ehtiyojlari aniqlanadi. Bu jarayon keyingi ta’lim faoliyatini to‘g‘ri rejalashtirish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

2. Rejalashtirish va individuallashtirish bosqichi

Aniqlangan ehtiyojlar asosida individual ta’lim rejasi (ITR) ishlab chiqiladi. Unda o‘quvchining imkoniyatlari, qiziqishlari va rivojlanish istiqbollari hisobga olinadi. O‘quv dasturi moslashtiriladi va differensial yondashuv qo‘llaniladi.

3. Ta’lim jarayonini tashkil etish bosqichi

Bu bosqichda darslar zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida olib boriladi. O‘yin texnologiyalari, interfaol metodlar, AKT vositalari keng qo‘llanadi. O‘quvchilarni faollashtirish, ularni dars jarayoniga jalb qilish muhim hisoblanadi.

4. Ijtimoiy moslashuv va integratsiya bosqichi

O‘quvchilarning jamoaga moslashuvi va ijtimoiy faoliyatda ishtiroki ta’minlanadi. Guruhli ishlar, jamoaviy loyihalar, sinfdan tashqari tadbirlar orqali ularning kommunikativ ko‘nikmalari rivojlantiriladi. Bu bosqich o‘quvchilarning jamiyatga integratsiyasida muhim ahamiyatga ega.

5. Monitoring va baholash bosqichi

Ta’lim jarayonida o‘quvchilarning rivojlanish dinamikasi muntazam kuzatib boriladi. Baholash individual yondashuv asosida amalga oshiriladi. Olingan natijalarga ko‘ra ta’lim jarayoniga zarur o‘zgartirishlar kiritiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta’limda imkoniyati cheklangan o‘quvchilarning akademik va ijtimoiy faoliyatini samarali tashkil etish bosqichma-bosqich yondashuvni talab etadi. Diagnostika, rejalashtirish, ta’limni tashkil etish, ijtimoiy moslashuv va monitoring bosqichlari o‘zaro uzviy bog‘liq bo‘lib, ularning to‘g‘ri amalga oshirilishi ta’lim samaradorligini oshiradi. Natijada o‘quvchilar nafaqat bilim oladi, balki jamiyatda o‘z o‘rnini topishga ham erishadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. Inklyuziv ta’lim bo‘yicha xalqaro tajribalar va metodik qo‘llanmalar.
3. Pedagogika va maxsus ta’limga oid ilmiy adabiyotlar.
4. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo‘yicha darsliklar.

References

1. Law of the Republic of Uzbekistan *“On Education.”*
2. International experiences and methodological manuals on inclusive education.
3. Scientific literature on pedagogy and special education.
4. Textbooks on modern pedagogical technologies.